

Laste kehaline karistamine Eestis

Viimati täiendatud: 2017. aasta septembris

Internetis saadaval:

www.endcorporalpunishment.org

Laste arv 243 000 (UNICEF, 2015)

GLOBAL INITIATIVE TO

**End All Corporal
Punishment of Children**

Seadusemuudatus on saavutatud. Kehaline karistamine on ebaseaduslik kõikides keskkondades, sealhulgas kodus.

Kehalise karistamise keeld

Kodus

Kehaline karistamine kodus on keelatud. Novembris 2014 võeti parlamendis vastu Lastekaitseseadus, mille paragrahv 24 sätestab: „(1) Lapse hooletusse jätmine, lapse vaimne, emotsionaalne, kehaline ja seksuaalne väärkohtlemine, sealhulgas lapse alavääristamine, hirmutamise ja kehaline karistamine, samuti lapse karistamine mis tahes muul viisil, mis ohustab tema vaimset, emotsionaalset või füüsilist tervist, on keelatud... (4) Füüsilist jõudu tohib käesoleva seaduse tähenduses kasutada vaid lapse liikumise või liigutuste piiramiseks määral, mis on proportsionaalne ja vähim vajalik teda ähvardava või temast lähtuva ohu tõrjumiseks. Füüsilist jõudu pole lubatud kasutada karistamiseks.” Uus seadus jõustus 1. jaanuaril 2016.

Lapsed on kaitstud vägivalda ja kuritarvitamise eest ka 2010. a Perekonnaseaduse ja 2013. a Karistusseadustiku alusel. 2010. a Perekonnaseadus sätestab paragrahvis 113: „Vanem ja laps on kohustatud teineteist toetama ning teineteisest lugu pidama ja arvestama teineteise huve ning õigusi.” Paragrahv 124(2) sätestab: „Kehaline, vaimne ja hingeline väärkohtlemine ning muude lapse suhtes alandavate kasvatusabinõude rakendamine on keelatud.” 2013. a Karistusseadustik karistab paragrahvides 120-122 välja toodud vägivallategusid järgnevalt - vägivallaähvardusi trahvi või kuni aastase vangistusega (§ 120), „teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti peksmise või muu valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest” trahvi või kuni kolmeaastase vangistusega (§ 121) ja „pideva füüsilise kuritarvitamise või suurt valu põhjustava füüsilise kuritarvitamise eest” trahvi või kuni viieaastase vangistusega (§ 122).

2016. aasta Eesti üldise korralise ülevaatusel ajal kinnitas Valitsus oma lubadusi lõpetada kehaline karistamine ja edendada positiivseid lastekasvatuse viise.¹ Hiljem tegi Valitsus Inimõiguste Nõukogule aruande mitmete möödunud aastatel läbi viidud positiivseid lastekasvatuse viise edendavate kampaaniate kohta.²

¹ 12. aprill 2016, A/HRC/32/7, Töögrupi raport, paragrahv 57

² 30. juuni 2016, A/HRC/32/2 toimetamata eelversioon, Inimõiguste Nõukogu 32. sessiooni raport, paragrahv 339

Alternatiivsed hoolduskeskkonnad

2004. aasta Lastekaitseaduse alusel, mis jõustus 2016. aastal, on kehaline karistamine alternatiivsetes hoolduskeskkondades ebaseaduslik. Enne seadusemuudatust olid lapsed 1992. a Lastekaitseaduse alusel seaduslikult kaitstud ainult kehalise karistamise eest, mis tekitas märgatavaid vigastusi.

Laste päevahooldus

2014. aasta Lastekaitseaduse alusel, mis jõustus 2016. aastal, on kehaline karistamine väikelastele ja vanematele lastele päevast hooldust pakkuvates asutustes ebaseaduslik. Enne seadusemuudatust olid lapsed 1992. a Lastekaitseaduse alusel seaduslikult kaitstud ainult kehalise karistamise eest, mis tekitas märgatavaid vigastusi. Kehalist karistamist peetakse ebaseaduslikuks ka haridusseaduse eelkoole puudutavate sätete alusel (vt „Koolid“).

Koolid

Kehaline karistamine koolides on ebaseaduslik. 2010. a põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel peab kool kindlustama õpilase vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse (§ 44): Valitsus on sätestanud, et selle alla kuulub ka kaitse kehalise karistamise eest.³ Seaduse paragrahv 58 sätestab: „Eesmärgiga mõjutada õpilasi kooli kodukorra kohaselt käituma ja teistest lugu pidama ning ennetada turvalisust ohustavate olukordade tekkimist koolis, võib õpilase suhtes rakendada põhjendatud, asjakohaseid ning proportsionaalseid tugi- ja mõjutusmeetmeid“. Nimetatud meetmed on täpselt määratletud ja ei sisalda kehalist karistamist. 1992. a Lastekaitseaduse paragrahv 40.1 sätestab: „Õpetamine ei või olla seotud kehalise või vaimse vägivallaga“ 2004. aasta Lastekaitseaduse alusel, mis jõustus 2016. aastal, on kehaline karistamine selgesõnaliselt keelatud kõikides asutustes, sealhulgas koolides.

Karistusasutused

Kehaline karistamine distsiplinaarse meetmena karistusasutustes on ebaseaduslik. Lastekaitseaduse paragrahv 37 sätestab: (1) „Piiratud vabadusega või kinnipeetavat last tuleb kohelda lapseväärselt, tema väärikust kahjustamata.“ Teisi kinnipeetute väärikust kaitsvaid sätteid leiab 1991. a Politseiseadusest, Karistusseadustikust (§ 324) ja 2004. a Kriminaalmenetluse seadustikust [§ 9 (3)]. 2000. a Vangistuseseadus täpsustab lubatud distsiplinaarkaristusi (§ 63): kehaline karistamine nende hulka ei kuulu, aga lubatud on noorte kinnipeetavate „kartserisse paigutamine“ (§ 63). 2004. aasta Lastekaitseaduse alusel, mis jõustus 2016. aastal, on kehaline karistamine selgesõnaliselt keelatud kõikides asutustes, sealhulgas koolides.

Kuriteo eest karistamine

Kuriteo eest kehaliselt karistamine on ebaseaduslik. See pole lubatud karistusviis 2013. a Karistusseadustiku alusel, 1998. a Alaealiste Mõjutusvahendite Seaduse alusel, 2000. a Vangistuseseaduse alusel ega 1992. a Lastekaitseaduse alusel. 2004. aasta Lastekaitseaduse alusel, mis jõustus 2016. aastal, on see selgesõnaliselt keelatud.

---

³ 14. märts 2011, RAP/RCha/ES/VI(2011), riiklik raport Euroopa Sotsiaalõiguste Komiteele, lk 93

Inimõiguste olukorra üldine korraline ülevaatus

Eestit kontrolliti üldise korralise ülevaatuses esimeses tsükli 2011. aastal (10. sessioon). Ülevaatusel ajal tegi valitsus avalduse, mille kohaselt Sotsiaalministeeriumil „oli Lastekaitseseaduse parandamine pooleli ja need parandused keelavad kehalise karistamise selgesõnaliselt”.⁴ Tehti järgnev soovitus, mille Valitsus heaks kiitis:⁵

„Võtta vastu vajalikud seadused ja keelata igasugune vägivald laste vastu, sealhulgas kehaline karistamine (Soome)”

Teise tsükli kontroll võttis aset 2016. aastal (24. sessioon). Tehti järgnevad soovitused, mille Valitsus heaks kiitis:⁶

„Võidelda veel tugevamalt koduse vägivalla ilmingute, eriti lastevastase vägivalla vastu, muuhulgas tutvustades sidusat ja selget õiguslikku raamistikku, mis keelab kehalise karistamise (Ungari);

„Võtta tarvitusele vajalikud meetmed, mis ennetavad võimalikke laste kehalise karistamise juhtumeid kodudes ja muudes keskkondades (Mehhiko)”

Valitsus kinnitas hiljem Inimõiguste Nõukogule, et uus Lastekaitseseadus keelab rangelt kehalise karistamise ning et möödunud aastatel on läbi viidud mitmeid positiivseid lastekasvatust viise edendavaid kampaaniaid.⁷

Inimõiguste konventsiooni organisatsioonide soovitused

Lapse Õiguste Komitee

(8. märts 2017, CRC/C/EST/CO/2-4, teise/neljanda raporti kokkuvõtavad tähelepanekud, paragrahvid 26 ja 27)

„Komitee kiidab heaks 2016. aasta Lastekaitseseadusesse lisatud selgesõnalise laste kehalise karistamise keelamise, kuid ta tunneb samas muret, et Eesti ühiskonnas on pooldav suhtumine kehalise karistamise osas ikka veel valdav ja et vanematel pole piisavalt teadmisi mittevägivaldsete ja positiivsete distsiplineerimisviiside kohta.

„Laste õiguse, kaitse kehalise karistamise ja teiste julmade ning alandavate karistusviiside eest tehtud üldkommentaari nr 8 (2006) valguses soovitab Komitee, et riiki esindav osapool jälgib Lastekaitseseaduse rakendamist selles osas ja tugevdab avalikke hariduskampaaniaid, mis edendavad positiivseid, mittevägivaldsete ja lapsi kaasavaid lastekasvatamis- ja distsiplineerimisviise kõikides keskkondades.

Lapse Õiguste Komitee

(17. märts 2003, CRC/C/15/Lisa.196, esialgse raporti põhjal tehtud kokkuvõtavad tähelepanekud, paragrahvid 30 ja 31)

---

⁴ 28. märts 2011, A/HRC/17/17, Töögrupi raport, paragrahv 73

⁵ 28. märts 2011, A/HRC/17/17, Töögrupi raport, paragrahv 77 punkt 58

⁶ 21. jaanuar 2016, A/HRC/WG.6/24/L.4, toimetamata versioon, töögrupi raporti projekt, paragrahv 122 punkt 86 ja paragrahv 122 punkt 96

⁷ 30. juuni 2016, A/HRC/32/2 toimetamata eelversioon, Inimõiguste Nõukogu 32. sessiooni raport, paragrahv 339

“...Komitee märkis ka, et igasugune lastevastane vägivald on keelatud. Samas tekitab Komiteele jätkuvalt muret asjaolu, et kättesaadava teabe hulk ja teadlikkus laste väärkohtlemise ning kuritarvitamise kohta peredes, koolides ja asutustes ning koduvägivalla ja selle mõju kohta lastele on ikka veel ebapiisavad. Veelgi enam, murettekitav on neile ka asjaolu, et laiaulatusliku strateegia puudumise ja ebapiisava ressursside jaotamise tõttu kannavad praegused sellesuunalised pingutused vähe vilja.

„Komitee soovib, et riik:

b) keelab kehalise karistamise selgesõnaliselt ja võtab kasutusele kõik meetmed, mis ennetaksid kõiki vaimse ja füüsilise vägivalla viise, sealhulgas laste kehalist karistamist peres, koolides ja asutustes;

c) jätkab avalike hariduskampaaniate läbiviimist laste väärkohtlemise negatiivsete tagajärgede kohta ja positiivsete mittevägivaldsete distsiplineerimisviiside edendamist alternatiivina kehalisele karistusele.

j) võtab arvesse Komitee soovitusi, mis pärinevad selle üldarutelu päevalt teemal „Lastevastane vägivald peres ja koolides“ (CRC/C/111).”

Püüamisvastane komitee

(17. juuni 2013, CAT/C/EST/CO/5, viienda raporti kokkuvõtvad tähelepanekud, paragrahv 21)

„Kuigi on selge, et kehaline karistamine koolides ja karistussüsteemis on ebaseaduslik, tekitab Komiteele muret seadusandluse puudumine, mis keelaks kehalise karistamise kõikides keskkondades (§2 ja §16).

Komitee soovib Lastekaitseaduse parandust, mis keelaks selgesõnaliselt laste kehalise karistamise seadusevastase süüteona kõikides keskkondades, sealhulgas kodus ja alternatiivsetes hoolduskeskkondades.”

Euroopa Sotsiaalõiguste Komitee

(jaanuar 2016, kokkuvõtted 2015)

„Komitee eelmise kokkuvõtte (Kokkuvõtted 2011) seisukoht oli, et olukord ei olnud hartaga kooskõlas, kuna kehaline karistamine kodus ja koolides polnud selgesõnaliselt keelatud.

„Komitee toob raportist välja, et uue Lastekaitseaduse 24. lõige (1) keelab laste kuritarvitamise selle kõikides ilmingutes ja toob selgesõnaliselt välja kehalise karistamise kui lapse kuritarvitamise viisi ja seega keelab selle. Kui rääkida kehalisest karistamisest koolides, peab põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse 44. lõike alusel kool kindlustama õpilase vaimse ja füüsilise turvalisuse kaitse, mille alla kuulub ka kaitse kehalise karistamise eest. Õpetajad, kes on kasutanud seda „õpetamise“ viisi, on võetud Karistuseadustiku paragrahvi 121 alusel vastutusele.

„Komitee märgib ka teise allika alusel (Global Initiative to end corporal punishment), et seadusemuudatus on saavutatud. Kehaline karistamine on keelatud kõikides keskkondades, sealhulgas kodus.

„Komitee hinnangul on olukord viidud hartaga vastavusse.”

Euroopa Sotsiaalõiguste Komitee

(jaanuar 2012, Kokkuvõtted 2011)

„Komitee eelmise kokkuvõtte (Kokkuvõtted 2011) seisukoht oli, et olukord ei olnud hartaga kooskõlas, kuna kehaline karistamine kodus polnud selgesõnaliselt keelatud. Sellega seoses märgib raport, et lisaks Karistusseadustiku 121. lõikele, mis määrab karistuse füüsilise kuritarvitamise eest, on lisatud uude Perekonnaseadusesse sätteid kohustuse kohta vastastikusele toetamisele ja lugupidamisele.

„Komitee toob Valitsuskomitee raportist Ministrite Komiteele (TS-G (2005) 24, § 74) välja, et uus Lastekaitseadus taotleb laste füüsilise karistamise selgesõnalist keeldu. Komitee märgib, et raport ei anna mingit teavet uue seaduse kohta.

„Komitee märgib ka teisest allikast, et kehaline karistamine kodus on seaduslik. Seadus selle kasutamist ei kaitse, kuid see on ühiskondlikult ja seaduslikult lubatud. 1992. a. Lastekaitseaduse 31. lõige (1) keelab ainult sellise kehalise karistamise, mida peetakse kahjustavaks: „Igat last tuleb alati kohelda nagu isiksust, tema omapära, iga ja sugu arvestavalt. Lubamatu on lapse alavääristamine, hirmutamine või karistamine viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist.“ Selle allika alusel ei tõlgendata vägivalda ja kuritarvitamise vastaseid sätteid Lastekaitseaduses, 1994. a. Perekonnaseaduses, Haldusõiguserikkumiste seadustikus ja 2002. a. Karistusseadustikus kui kehalise karistamise keeldu laste kasvatamisel. Samas on Valitsusel sama allika alusel kavas keelamine, kuna 2010. aasta novembris plaaniti liia uut Lastekaitseadust. Sellegipoolest märgib Komitee, et olukord, mis varasema seisukoha järgi ei olnud hartaga kooskõlas, pole viiteperioodi jooksul muutunud. Seega kordab ta oma varasemat mittevastavuse otsust.

„Komitee küsis oma eelmises kokkuvõttes, kas Lastekaitseaduse 40. lõige nõuab, et kehaline karistamine oleks koolides tõepoolest keelatud. Ta toob raportist välja, et põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse 44. lõike alusel peab kool kindlustama õpilase vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse koolis viibimise ajal, mille alla kuulub ka kaitse kehalise karistamise eest.

"Komitee toob eespool mainitud allikast välja, et koolides pole selgesõnalist kehalise karistamise keeldu, aga seda peetakse ebaseaduslikuks lastekaitseaduse paragrahvi 40 lõike 1 alusel, mis sätestab: "Õpetamine ei või olla seotud kehalise või vaimse vägivallaga", ja 1993. aasta põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel, mis kohustab kooli tagama õpilase vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse.

"Kuigi õigusaktid sisaldavad klausleid, mis kaitsevad lapsi väärkohtlemise eest, pole Komitee hinnangul selgesõnalist kehalise karistamise keeldu koolides, mis on iseenesest harta tingimuste rikkumine.

"Komitee märgib, et on tehtud mitmeid algatusi, sealhulgas koolitusüritusi, mille eesmärk on ennetada laste väärkohtlemist

....

"Komitee järeldus on, et olukord Eestis ei ole harta 17. artikli lõikega 1 kooskõlas, kuna kehaline karistamine kodus ja koolides ei ole selgesõnaliselt keelatud."

Euroopa Sotsiaalõiguste Komitee

(märts 2005, järeldused 2005)

"Põhiseaduses sätestatakse, et mitte kellegi suhtes ei tohi rakendada piinamist, julma või alandavat kohtlemist või karistamist. Lastekaitseaduses sätestatakse, et lapse alavääristamine, hirmutamine või karistamine viisil, mis valmistab talle piina, tekitab talle kehalisi kahjustusi või ohustab kuidagi teisiti tema vaimset või kehalist tervist, on lubamatu.

"Veelgi enam, seaduse 40. paragrahvis sätestatakse hariduse peatüki all, et õpetamine ei või olla seotud kehalise või vaimse vägivallaga. Komitee palub, et järgmise raportiga kinnitataks, et see tähendab kehalise karistamise selgesõnalist keeldu kõikides koolides. Komitee palub, et järgmise raportiga antaks informatsiooni kehalise karistamise keelamise kohta asutustes.

"Komitee meenutab, et artikliga 17 nõutakse igasuguste lastevastaste vägivallavormide seaduse alusel keelamist, olgu see siis koolis, muudes asutustes, kodus või mujal. Komitee hinnangul peavad keeluga kaasnema vastavad karistused kriminaal- või tsiviilseadustiku alusel. Seega, kuna seadused ei keela kehalist karistamist kodus, siis ei saa olukord Eestis komitee hinnangul olla vastavuses harta 17. artikliga.

...

"Komitee järelendus on, et olukord Eestis ei ole redigeeritud harta 17. artikli lõikega 1 kooskõlas, kuna kehaline karistamine perekeskonnas ei ole selgesõnaliselt keelatud."

Uurimus valdavate hoiakute kohtaviimase kümne aasta jooksul

2012. aasta uuringuga, millest võttis osa 1000 täiskasvanut ja 1000 last vanuses 10-17, leiti, et 25% vanematest ei pidanud laste füüsilist karistamist vägivallavormiks. Kolmandik (33%) vanematest nõustus, et "mõnedes olukordades on laste kehaline karistamine vajalik ja õigustatud", 65% vanematest ei nõustunud sellega; 38% vanematest arvas, et "mõnedes olukordades on laste kehaline karistamine arusaadav".

(Karu, M. et al (2012), *Monitoring of the Rights of the Child and Parenting*, Poliitikauuringute Keskus Praxis)

2009. aasta iga-aastane Eesti riiklike ennetavate meetmete raport leidis, et erikoolides ja laste varjupaikades karistati lapsi lukustamisega isoleeritud ruumi, vahel üksnes aluspesu väel. 2008. ja 2009. aastate raportite leiud olid sarnased.

(Õiguskantsler (2010), *2009. aasta aruanne õiguskantsleri tegevusest piinamise ja muude julmade, ebainimlike või alandavate kohtlemis- või karistamisviiside ennetamisel: menetluste statistika*)

Uuringus, millest võttis osa 475 alla 18-aastaste laste vanemat, ei nõustunud 60%, et "mõnedes olukordades on laste kehaline karistamine vajalik ja õigustatud", 20% vanematest nõustusid ja 20% olid kahevahel (pigem nõustusid või pigem ei nõustunud). 61% nõustusid, et "laste kehaline karistamine on vägivald, mitte meetod", 23% ei nõustunud sellega ja 16% olid kahevahel. Enam kui pool (56%) ei nõustunud, et "mõnedes olukordades on laste kehaline karistamine mõistlik", 20% nõustusid ja 24% olid kahevahel. Enamus (84%) ei nõustunud, et "mõnedes olukordades on täiskasvanutevaheliste probleemide lahendamisel füüsiline tegevus õigustatud", 4% nõustusid ja 11% olid kahevahel. 47% nõustusid või pigem nõustusid, et "laste kehaline karistamine on vahel vältimatu".

(Euroopa Sotsiaaluuring (2010), *Lisamoodul Eesti kohta*)

1517st 15-74 aastasesst koosneva riikliku valimi uuringus nõustus 14% täielikult ja 33% nõustus, et "laste kehaline karistamine on vahel vältimatu", 49% ei nõustunud või ei nõustunud üldse. 89% ei nõustunud üldse või ei nõustunud, et "partneri või abikaasa füüsiline korrale kutsumine on vahel vältimatu". 63% nõustus või nõustus täielikult, et "inimesed peaks sekkuma kui nad näevad või kuulevad vägivaldset kodust tüli", 23% ei nõustunud või ei nõustunud üldse.

